

Kovács Árpád

Néhány szabálytalan gondolat Halmai Péternek ajánlva

Halmai Péter professzor úr kerek születésnapjáról megemlékezve egyfelől azért is örömmel írok néhány gondolatot, mert igen magasra ívelő akadémiai pályáját évtizedek óta tisztelettel követhetem, másfelől ezúton is lehetőségem van megköszönni azokat az értékes, az európai pénzügyek világában a magyar költségvetést elhelyező szakmai tanulmányokat, amelyekkel a Költségvetési Tanács munkáját évek óta segíti.

Meggyőződésem, hogy a költségvetési politika adott időpontban érvényesülő jellemzői csak a társadalmi-gazdasági „előzmények” és az adott időszak adta „feltételek” ismeretével együtt értelmezhetők. Utóbbiban a gazdasági tényezők mellett olyan emberi, emocionális adottságok ismerete és figyelembevétele is lényeges, mint a várakozás és a bizalom. A siker alapvető feltétele – és itt nemcsak a végrehajtó hatalmat megtestesítő kormányt, hanem a háttérét adó politikai-intézményi támogatást is értem – a képesség arra, hogy a valóságos mozgásteret lássuk, és törekvéseinket ennek alapján fogalmazzuk meg.

A társadalmi-gazdasági irányításnak a felfogása térben és időben változik és a vezénylési megoldások *mixeként* is érvényesülhet. Lehet a politikai váltógazdaságtól függően változó és alapértékekben, irányultságban értékőrző. Lehet tágabb környezetével konform, vagy azzal vitában álló, attól eltérő jegyeket viselő. Lehet divatba jövő és elhalványuló. Bármelyik modell is érvényesül, sikere nagymértékben függ a megvalósítás gyakorlatától, annak ötletgazdagságától, elkötelezettségétől, alkalmazkodóképességétől, a gazdasági, államháztartási tervezés megalapozottságától és végrehajtása fegyelmitől. Mondhatjuk: a célokat és az eszközöket összerendezni képes stratégiai-taktikai cselekvéstől, amely nem nélkülözheti a tudományos, szakmai háttér.

A független pénzügyi szakintézmények (költségvetési tanácsok) számára az éves költségvetések tervezésében és végrehajtásában, a fiskális politika döntéseiben történő részvétel bárhol a világon olyan megalapozó szakértői munkát, kutatói, elemzői háttérrel igényel, amely illeszkedik az intézményre vonatkozó jogi normákhoz és a testület küldetésfelfogásához. Segítséget nyújt a pénzügyi fenntarthatósághoz kapcsolódó véleményalkotásban. Mindez alapvető abban, hogy a tanácsai vélemények szakmai

megalapozottsága, tárgyyszerűsége megkérdőjelezhetetlen és mindenkor bizonyított legyen. Függetlenül attól, hogy e testület összetétele miként változik a hivatali terminusok alakulásával, s tagjai milyen intézményi, értékrendi, életútbeli és nem utolsósorban szakmai háttérrel érkeznek a független fiskális intézményekbe.

A döntések hitelessége múlik azok átlátható megalapozottságán. Vagyis hogy a testület mindenkori tagjai milyen tényekre támaszkodva, milyen prognózisok, értékelések alapján jutottak el azokhoz a döntéseikhez, amelyek legjobb tudásuk szerint az ország költségvetése stabilitásának őrzését és erősítését szolgálják.

A független fiskális intézmények körében a magyar Költségvetési Tanácsnak kivételesen erős a közjogi felhatalmazása az éves költségvetések elfogadásában. Ez egyre kevésbé nélkülözheti a honi törekvéseket az európai környezetben elhelyező, a körülöttünk zajló globalizációs változások következményeit előrevetítő, nagyobb távlatokban gondolkodó kutatómunkát. A professzor úr tudományos munkássága ebben meghatározó értéket képvisel. A Tanács részére közvetlenül készített, európai összefüggéseket bemutató tanulmányai olyan irányultságot, fókuszot, súlypontot és elsősorban minőséget képviselnek, amely által igen magas szinten segítik a testületet és annak döntéseit, valamint az értékeléseit előkészítő, ahhoz a megalapozó támogatást közvetlenül biztosító munkatársait.

A honi gyakorlatban az évek alatt készült rövid, közép- és hosszabb távú kitekintések, fenntarthatósági tanulmányok, valamint az aktuális költségvetési törvény végrehajtásának félévente történő *monitoringjához* kapcsolódó elemzések előrejelzésükkel és visszacsatolásukkal adják – az ÁSZ és az MNB elemzői kapacitásaival együtt – azt a szakmai-tudományos háttérrel, amely a Tanácsot segíti az éves költségvetések tervezéséhez és végrehajtásuk elemzéséhez kapcsolódó közjogi, garanciális szerepében, s működési horizontját kiszélesítve a pénzügyi stabilitás fenntarthatósága érdekében szükséges lépésekben.

Közismert, hogy a közgazdasági történelemfejlődés szemlélete teóriákhoz kapcsolódik. A társadalmi-gazdasági szereplők döntő többsége számára azonban nem az elmélet, hanem annak gyakorlati eszközei és elsősorban eredményei a fontosak. Hozzátehetjük, hogy a pénzügypolitika által kívánt célok elérése ezáltal nemcsak a megfelelő szabályok megalkotásán, a felügyelő független intézmény formális közjogi pozicionálásán, hanem a szabályok fegyelmezett betartásán és betartatásán is múlik. Ezek leginkább a társadalmi-gazdasági működés fenntarthatóságában, az államháztartás szilárd pénzügyi alapokon nyugvó szolgáltatásaiban ragadhatók meg. Így aligha vitatható az OECD-országokban működő parlamenti költségvetési hivatalok – *Parliamentary Budget Officials* (PBO) – és a költségvetési tanácsok – *Independent Fiscal Institutions* (IFI) – néhány éve Szöulban megfogalmazott jelmondatának igazsága:

„Jobb költségvetés, jobb élet!” Lényegüket tekintve így ezen intézmények munkája, az államháztartással közvetlenül összefüggő társadalmi értékek és érdekek a szolgáltatások minőségéhez, kiterjedéséhez és elérhetőségéhez – a jobb élethez –, valamint közvetve ennek alapfeltételéhez, a pénzügyi stabilitáshoz – a jobb költségvetéshez – kapcsolhatók. A társadalom várakozásaiban is ennek igényei fogalmazódnak meg. Teljesülésük képezi adott országban a kormányzás megítélésének alapját, s nem önmagában, hanem egy szűkebb vagy tágabb térség, társadalmi-gazdasági integráció térben és időben változó értékei, társadalmi normái, igényrendszerei és elsősorban a gazdasági teljesítmény összefüggésében.

A nemzeti kormányok társadalmi és gazdasági célrendszereiben – nagy különbségekkel – a belső feltételek, az európai történelemben bejárt út adta meghatározottságok mellett jelen vannak a külső környezet, az együttműködés, az európai integráció meghatározta elemek is. Ebben a belső és külső adottságok által befolyásolt környezetben a felmutatott teljesítmény a legszélesebb értelemben vett olyan együttműködő kormányzati munkától függ, amely magában foglalja a végrehajtó hatalomtól független intézményeket, így a Költségvetési Tanácsot is. A közjogi pozíciót tartalommal megtöltő „küldetésfelfogás” csak a valóságlátás és a jövőbe tekintő előrelátás képessége által teljesebbé válhat. Utóbbinak az egyik pillére a magas szintű, a felszín mögött a hátteret is láttató, távlatokat is kijelölő tudományos támogatás. Az ország felemelkedést hozó sikeréhez így lehet kulcs a célok-eszközök-eredmények folyamatos vizsgálata, a tapasztalatok visszacsatolása és azok következetes, érdemi figyelembevétele.